

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ

імені адмірала Макарова

Кораблебудівний навчально-науковий інститут

Кафедра екології та природоохоронних технологій

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Слободян С.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

ОХОРОНА ПРАЦІ

OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH

рівень вищої освіти бакалавр

тип дисципліни вибіркова

мова викладання українська

Миколаїв, 2021 рік

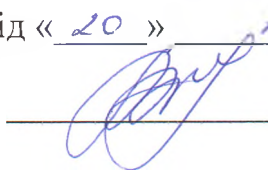
Робоча програма навчальної дисципліни «Охорона праці» є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузі 07 Управління та адміністрування, спеціальності 072 Фінанси, банківська справа і страхування, освітньої програми «Фінанси, банківська справа і страхування»,
“16” 12 2021 року. – 17 с.

Розробники: Літвак О.А., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Охорона праці» розглянуто на засіданні кафедри екології та природоохоронних технологій

Протокол від № 6 від «20» 12 2021 року.

Завідувач кафедри

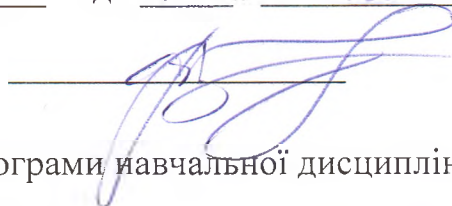

д.т.н., проф. Трохименко Г.Г.

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Охорона праці» розглянуто Навчально-методичною комісією кораблебудівного навчально-наукового інституту

Протокол від № 3 від «20» 12 2021 року.

Голова

к.т.н., проф. Бондаренко О.В.

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Охорона праці» погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу

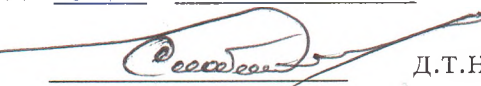

к.т.н., проф. НУК Лабарткава А.В.

Робоча програма навчальної дисципліни «Охорона праці» затверджена Навчально-методичною радою НУК

Протокол від № 1 від «26» 01 2022 року.

Голова НМР НУК

д.т.н., проф. Трушляков Є.І.

Зміст

Вступ.....	4
1. Опис навчальної дисципліни	5
2. Мета вивчення навчальної дисципліни.....	6
3. Передумови для вивчення дисципліни	6
4. Очікувані результати навчання	6
5. Програма навчальної дисципліни.....	8
6. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування.....	10
7. Форми поточного та підсумкового контролю.....	11
8. Критерії оцінювання результатів навчання.....	15
9. Засоби навчання.....	16
10. Рекомендовані джерела інформації.....	16

ВСТУП

Анотація

Методологічною основою навчальної дисципліни «Охорона праці» є проведення наукового аналізу умов праці, технологічних процесів, організації виробництва та стану навколишнього середовища з метою виявлення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, ризиків виникнення можливих аварійних ситуацій. На підставі такого аналізу розробляються заходи та засоби щодо створення здорових і безпечних умов праці.

Дисципліна «Охорона праці» використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук, таких як: біологія, фізика, хімія, екологія, соціологія, економіка, правознавство і сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Ключові слова: охорона праці, шкідливі та небезпечні виробничі фактори, виробничий травматизм, нещасний випадок, гігієна праці, шум, вібрація, освітлення виробничих приміщень, електробезпека, пожежна безпека.

Abstract

The methodological basis of the discipline "Occupational Safety and Health" is a scientific analysis of working conditions, technological processes, organization of production and the state of the environment in order to identify harmful and dangerous production factors, the risks of possible accidents. Based on this analysis, measures and tools are developed to create healthy and safe working conditions.

The discipline "Occupational Safety" uses the achievements and methods of basic and applied sciences, such as biology, physics, chemistry, ecology, sociology, economics, law and promotes the formation of students' responsibility for personal and collective safety and awareness of the need for mandatory implementation. in full all measures to ensure occupational safety at work.

Key words: occupational safety and health, harmful and dangerous production factors, occupational injuries, accident, occupational health, noise, vibration, lighting of industrial premises, electrical safety, fire safety.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 07 Управління та адміністрування	Вибіркова	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Електронний адрес РПНД на сайті Університету	Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа і страхування Освітня програма Фінанси, банківська справа і страхування	Семестр	
		4-й	4-й
		Лекцій	
		15 год.	6 год.
		Лабораторні роботи	
Загальна кількість годин – 90		15 год.	4 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Вид контролю:	
		екзамен	екзамен
		Форма контролю: комбінована	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці» є формування у студентів відповідно до освітньо-професійної програми таких компетентностей:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення дисципліни «Охорона праці» є: навчальні дисципліни «Вища математика», «Безпека життєдіяльності».

4. Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Організаційно-правові основи охорони праці

Тема 1. Основні поняття в галузі охорони праці. Правові та організаційні основи охорони праці. [1] – стор. 25-44, стор. 49-56, стор. 64-67. [4] – стор. 214-221.

Тема 2. Державне управління охороною праці. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. [1] – стор. 74-85; [4] – стор. 219-221; [6] – стор. 42-48.

Тема 3. Система управління охороною праці на підприємстві. Служба охорони праці підприємства. Навчання та перевірка знань посадових осіб. Інструктажі з питань охорони праці. [1] – стор. 86-104; [3] – стор. 20-22; [6] – стор. 49-63.

Тема 4. Травматизм та професійні захворювання. Розслідування і облік нещасних випадків на виробництві та нещасних випадків невиробничого характеру. Відшкодування шкоди у разі пошкодження здоров'я працівника. [1] – стор. 104-126; [2] – стор. 65-76; [3] – стор. 24-26.

Тема 5. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих допоміжних приміщень та обладнання. Естетика та ергономіка на робочих місцях і виробничих приміщеннях. [5] – стор. 60-88.

Змістовий модуль 2. Основи гігієни праці, виробничої санітарії, безпеки процесів праці та пожежної безпеки

Тема 6. Повітря робочої зони. Гігієнічне нормування параметрів повітря. Шкідливі речовини в повітрі робочої зони. [1] – стор. 165-188; [4] – стор. 230-233; [6] – стор. 64-89.

Тема 7. Освітлення виробничих приміщень. Основні світлотехнічні характеристики. Види виробничого освітлення. [1] – стор. 197-212; [3] – стор. 40-43; [6] – стор. 132-145.

Тема 8. Вібрація, шум, ультразвук та інфразвук. Загальні поняття та визначення. Дія вібрації, шуму, ультра та інфразвуку на людину. Захист від вібрації та шуму. [1] – стор. 297-345; стор. 348-363; [3] – стор. 45 - 49. [4] – стор. 237-241; [6] – стор. 90-104.

Тема 9. Електробезпека. Дія електричного струму на організм людини. Види електротравм. Чинники, що впливають на тяжкість ураження електричним струмом. [3] стор. 54 – 59. [4] – стор. 249-254; [7] – стор. 105-110.

Тема 10. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах. Основні поняття та визначення пожежної безпеки. Способи і засоби гасіння пожежі. Системи пожежної сигналізації. [2] – стор. 69- 74; [4] – стор. 254-262; [6] – стор. 110-118.

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього-го	у тому числі				
		л	практ	лаб	інд	с.р		л	практ	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Організаційно-правові основи охорони праці												
Тема 1. Основні поняття в галузі охорони праці. Правові та організаційні основи охорони праці	8	2	-	-	-	6	9	1	-	-	-	8
Тема 2. Державне управління охороною праці. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.	8	2	-	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Тема 3. Система управління охороною праці на підприємстві. Служба охорони праці підприємства. Навчання та перевірка знань посадових осіб. Інструктажі з питань охорони праці.	8	2	-	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Тема 4. Травматизм та професійні захворювання. Розслідування і облік нещасних випадків на виробництві та нещасних випадків невиробничого характеру. Відшкодування шкоди у разі пошкодження здоров'я працівника.	11	2	-	3	-	6	11	1	-	2	-	8
Тема 5. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих допоміжних приміщень та обладнання. Естетика та ергополітика на робочих місцях і виробничих приміщеннях.	10	2	-	2	-	6	9	1	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	45	10		5	-	30	45	3	-	2	-	40

1	2	3	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 2. Основи гігієни праці, виробничої санітарії, безпеки процесів праці та пожежної безпеки												
Тема 6. Повітря робочої зони. Гігієнічне нормування параметрів повітря. Шкідливі речовини в повітрі робочої зони.	9	1	-	2	-	6	9	1	-	-	-	8
Тема 7. Освітлення виробничих приміщень. Основні світлотехнічні характеристики. Види виробничого освітлення.	9	1	-	2	-	6	10	-	-	2	-	8
Тема 8. Вібрація, шум, ультразвук та інфразвук. Загальні поняття та визначення. Дія вібрації, шуму, ультра та інфразвуку на людину. Захист від вібрації та шуму.	9	1	-	2	-	6	9	-	-	-	-	9
Тема 9. Електробезпека. Дія електричного струму на організм людини. Види електротравм. Чинники, що впливають на тяжкість ураження електричним струмом.	9	1	-	2	-	6	8	1	-	-	-	7
Тема 10. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах. Основні поняття та визначення пожежної безпеки. Способи і засоби гасіння пожежі. Системи пожежної сигналізації.	9	1	-	2	-	6	9	1	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2	45	5	-	10	-	30	45	3	-	2	-	40
Разом за курсом	90	15	-	15	-	60	90	6	-	4	-	80

Теми лабораторних робіт

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
	Змістовий модуль 1		
1.	Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві	3	2
2.	Дослідження параметрів мікроклімату робочої зони та оцінка їх відповідності нормативним значенням	2	-
	Разом за змістовим модулем 1	5	2
	Змістовий модуль 2		
3.	Контроль вмісту шкідливих речовин в повітрі робочої зони	2	-
4.	Дослідження та оцінка якості виробничого освітлення	2	2
5.	Дослідження параметрів виробничого шуму і визначення ефективності звукоізоляції	2	-
6.	Дослідження параметрів захисного заземлення та опору ізоляції електричних систем	2	-
7.	Надання першої домедичної допомоги	2	-
	Разом за змістовим модулем 2	10	2
	Разом за курсом	15	4

Завдання для самостійної роботи

№ п/п	Вид роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Підготовка до лекційних занять	15	30
2.	Підготовка до лабораторних занять	30	20
3.	Підготовка до екзамену	15	30
	Р а з о м	60	80

6. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування

Методами навчання є:

для всіх видів занять:

- робота з літературою – опрацювання різних видів джерел, спрямоване на формування нових знань, їх закріплення, вироблення вмінь і навичок та

реалізацію контрольно-корекційної функції в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти;

- пояснення – словесне розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей у розвитку природи, людського суспільства і людського мислення;
- дискусія – обмін поглядами щодо конкретної проблеми з метою набуття нових знань, зміцнення власної думки, формування вміння її обстоювати;

для лекційних занять:

- лекція – усний виклад навчального матеріалу, який характеризується великим обсягом, складністю логічних побудов, сконцентрованістю розумових образів, доведень і узагальнень;
- бесіда – питально-відповідний метод, завдання якого – спонукати здобувачів до актуалізації відомих і засвоєння нових знань шляхом самостійних роздумів, висновків і узагальнень;
- ілюстрування – показ та сприйняття предметів, процесів і явищ у їх символічному зображенні за допомогою плакатів, карт, схем тощо;

для лабораторних робіт:

- лабораторна робота – вивчення в спеціальних умовах явищ природи за допомогою спеціального обладнання; методи контролю і самоконтролю;
- інструктаж – ознайомлення зі способами виконання завдань, інструментами, матеріалами, технікою безпеки, показ операцій та організацію робочого місця;

методи контролю і самоконтролю:

- лабораторний контроль;
- контрольні тестові роботи (перелік запитань і можливі варіанти відповідей).

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- виконання завдань на лабораторних роботах;
- тестові завдання для поточного модульного контролю;
- виконання контрольної роботи (для заочної форми навчання);
- екзамен.

7. Форми поточного та підсумкового контролю

Рівень засвоєння матеріалу дисципліни здійснюється шляхом проведення поточного модульного контролю (ПМК) у вигляді тестових завдань різної

складності, захист звітів з практичних робіт та підсумкового контролю у формі письмового іспиту.

Підсумкова оцінка з дисципліни складається з оцінок, отриманих за поточний (модульний) контроль, лабораторної роботи та іспиту. У разі успішного навчання протягом семестру, тобто своєчасного та якісного захисту практичних робіт, отримання мінімально встановленої суми балів по кожному модулю, підсумкова оцінка може бути виставлена без іспиту. За всі контрольні заходи (КЗ) протягом семестру студент може отримати від 0 до 100 балів. Умовою допуску студента до КЗ є мінімальна сума балів, яку студент повинен набрати у разі виконання всіх елементів модулів. Якщо студент не набрав мінімальну суму балів, то він не допускається до КЗ і йому рекомендується набрати цю кількість за рахунок виконання додаткового індивідуального завдання. Студент, який отримав за всі КЗ протягом семестру не менше 60 балів, за його бажанням, може бути звільненим від семестрового іспиту. Студент, який набрав за всі КЗ менше 60 балів, складає підсумковий семестровий екзамен (проводиться у письмовій формі в екзаменаційну сесію НУК), до якого він допускається, якщо він виконав та захистив усі лабораторні роботи дисципліни.

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Лабораторні роботи

Кількість балів		Критерії оцінювання
Денна форма	Заочна форма	
5	10	Робота виконана у встановлений термін. Виконана самостійно, чітко сформульовані цілі, завдання та гіпотеза досліджень. Застосовувалися коректні методи обробки отриманих результатів. У висновках проведена коректна інтерпретація результатів.
4	8	Робота виконана у встановлений термін. Студент виконує практичну роботу згідно з інструкцією, іноді після консультації викладача; в цілому правильно складає звіт та робить висновки.
3	6	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Студент виконує практичну роботу згідно з інструкцією, іноді після консультації викладача; складає звіт, що містить неточності у висновках та помилки.
2	4	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Студент виконує практичну згідно з інструкцією; складений звіт містить неточності у висновках та помилки

1	2	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Студент виконує практичну під керівництвом викладача; складений звіт містить неточності у висновках та помилки
0	0	Робота не виконувалася

Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 35 балів для денної форми - 7 робіт по 5 балів, для заочної форми 20 балів – 2 роботи по 10 балів).

Поточний модульний контроль у формі тестування

Правильних відповідей, %	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Бал	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Бал	2	3	5	6	8	9	11	12	14	15

МКР1 для денної форми навчання містить 10 тестових питань, за виконання яких студент може отримати максимальну оцінку – 10 балів.
МКР2 для денної форми навчання містить 10 тестових питань, за виконання яких студент може отримати максимальну оцінку – 15 балів.

Контрольна робота (для заочної форми навчання)

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Робота виконана у встановлений термін. Матеріал викладено у достатньому обсязі, аргументовано і у правильній послідовності. Використані не тільки рекомендовані джерела інформації, а й новітні, самостійно знайдені у періодичних виданнях та в Інтернет-ресурсах. Правильно сформульовані узагальнюючі висновки. Робота достатньо ілюстрована, оформлена акуратно, з дотриманням вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент вільно орієнтується в матеріалах.
26-34	Робота виконана у встановлений термін. Матеріал викладено у достатньому обсязі, логічно. Використані рекомендовані джерела інформації. Правильно сформульовані узагальнюючі висновки. Робота оформлена акуратно, з дотриманням вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент орієнтується в матеріалах, у відповідях є неточності.
16-25	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Матеріал викладено у правильній послідовності, але недостатньо повно. Недостатньо використані рекомендовані джерела інформації. Висновки сформульовані формально або не зв'язані з матеріалами роботи. В оформленні роботи є порушення вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент в цілому орієнтується в матеріалах, у відповідях є помилки та неточності.

1-15	Робота виконана з порушенням встановлених термінів. Матеріал викладено безсистемно, висновки сформульовані формально або відсутні. Робота оформлена неохайно, з порушенням вимог до технічної документації. Під час захисту роботи студент слабо орієнтується в матеріалах, у відповідях є помилки.
0	Роботу не виконано
<i>Максимальна оцінка студента за даний компонент програми (заочна форма): 40 балів за контрольну роботу</i>	

Підсумковий контроль у формі екзамену

Підсумковий контроль складається з тестування (10 тестових завдань), письмової відповіді на 3 контрольні теоретичні питання.

Тестування

Правильних відповідей, %	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Бал	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Контрольне теоретичне питання (1 питання - 10 балів)

Кількість балів	Критерії оцінювання
10	Вірна відповідь, яка передбачає знання матеріалу, послідовність викладення, наведення прикладів, приведення розрахунків (за необхідністю) аргументованість висновку.
8	Вірна відповідь, але є непослідовність у викладенні.
6	Вірна відповідь, але є непослідовність викладення, відсутні приклади та аргументація висновку.
4	Невірна відповідь, проте простежується знання матеріалу, володіння основними термінами.
2	Невірна відповідь.
0	Відсутність відповіді.

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Виконання лабораторних робіт	7 x 5 бали = 35 балів	2 x 10 бали = 20 бал
Поточний модульний контроль	1 x 10 балів = 10 балів 1 x 15 балів = 15 балів	-
Виконання контрольної роботи	-	1 к.р. x 40 балів = 40 балів
Екзамен	40 балів	40 балів
Всього	100 балів	100 балів

8. Критерії оцінювання результатів навчання

		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
ЗМ 1	T1	-	-	-	-
	T2	-	-	-	-
	T3	-	-	-	-
	T4	Лабораторна робота №1	5	Лабораторна робота №1	10
	T5	Лабораторна робота №2	5	-	-
ПМК		Тест	10	-	-
ЗМ2	T6	Лабораторна робота №3	5	-	-
	T7	Лабораторна робота №4	5	Лабораторна робота №2	10
	T8	Лабораторна робота №5	5	-	-
	T9	Лабораторна робота №6	5	-	-
	T10	Лабораторна робота №7	5	-	-
Контрольна робота		-	-	Контрольна робота	40
ПМК		Тест	15	-	-
Підсумковий контроль		Екзамен	40	Екзамен	40
Сума			100		100

9. Засоби навчання

1. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт.
2. Лабораторне обладнання.
3. Мультимедійна проєкційна апаратура, ноутбук для презентацій (з використанням програми Microsoft PowerPoint).
4. Бібліотечні фонди (підручники і навчальні посібники, методичні рекомендації, наукова література тощо).

10. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Абільтарова Е.Н., Корець М.С., Яшанов С.М. Основи охорони праці. Модуль 1: Правові та організаційні питання охорони праці, основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії : навч.-метод. посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 409 с.
2. Голінько В.І. Основи охорони праці: підручник. М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. 2-ге вид. Д.: НГУ, 2014. 271 с.
3. Зацарний В.В., Основи охорони праці, Конспект лекцій, Київ, КПІ ім.. Ігоря Сікорського, 2018. 74с.
4. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці : навч. посіб. Київ: Основа, 2016. 267 с.
5. Пістун І. П., Тубальцев А. М., Тубальцева Н. П. Охорона праці в суднобудуванні: Навчальний посібник. Львів: «Тріада плюс», 2009. 580 с.
6. Ткачук А.І., Богомаз-Назарова С.М. Основи охорони праці. Курс лекцій: навчальний посібник. Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард". 2017. 156 с.

Допоміжна література

1. ДБН В.2.5-28:2018. Природне і штучне освітлення. Наказ Мінрегіон України від 03.10.2018 № 264 [Чинний від 01.03.2019]. Київ: НДІБК, 2018.
2. ДСТУ 2293-2014.Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. наказ Мінекономрозвитку України від 02.12.2014 № 1429 [Чинний від 01.05.2015]. Київ, 2015. 18 с.

3. ДСНтаП. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Наказ Міністерства охорони здоров'я України 08.04.2014 № 248.
4. НПАОП 0.00-4.12-05. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці 26.01.2005 № 15.
5. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337.
6. Державне управління охороною праці. Монографія /Ткачук К.Н., Зеркалов Д.В., Ткачук К. К., Полукаров Ю.О. Київ: «Основа», 2013. 348 с.
7. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. 189 с.
8. Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці: навч. посіб. / Филиппчук А. С., Ткачук К. Н., Зеркалов Д. В., Полукаров О. І., Полукаров Ю. О., Кружилко О. Є. Київ: Основа, 2014. 261с.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Державні будівельні норми. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/>.
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
3. Офіційний портал Верховної Ради України. Законодавство. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.